

ket magyar művészek képekkel illusztrálják s irodalomtörténetírók, aesthetikusok bevezető tanulmányokkal látják el.

A „*Remekírók Képes Könyvtára*“ múlt évben megjelent I. II. kötete *Petőfi Sándor összes költeményeit* tartalmazza, melyet *Radó Antal* rendezett sajtó alá és *Ferenczi Zoltán* (legkitűnőbb Petőfi-monografusunk) látott el életrajzi bevezetéssel. A szép kiadást művészi képek ékesítik. Ára a két kötetnek 10 korona.

A III. és IV. kötetben *Kisfaludy Sándor összes költeményei* foglaltatnak, melyet *Zilahy K.*(iss) *Béla* (Junius) látta el életrajzi bevezetéssel s jeles művészek illusztráltak.

Az V. kötet *Shakespere remekei* I. kötetét adja, *John Gilbert* rajzaival, *Alexander Bernát* bevezetésével. *Coriolanus*, — *Othello*, — *Romeo és Julia* vannak kiadva e kötetben, *Petőfi*, *Mikes Lajos* és *Telekes Béla* fordításában.

A VI. kötetben *Molière remekei* I. kötete jelent meg, magyar és külföldi művészek rajzaival, *Haraszi Gyula*, a francia irodalom legkitűnőbb magyar ismerőjének, jeles tanulmányával.

Az eddig, már ez évben megjelent utolsó, VII. kötetben *Tóth Kálmán válogatott költeményei* foglaltatnak, magyar művészek rajzaival, *Endrődi Sándor* jeles költőnk szép bevezetésével.

A kiadott kötetek kiállítása külsőleg is nagyon esinos és tetszetős. A nyomás tiszta, a betűk szép formájúak, a boríték kötése kék vászon s lilium virágok között az illető költők dombornyomású arczképe van mindenik kötet homlokán s alatta a kötet címe. A gyűjteményből évenként 6 kötet jelenik meg, az egész sorozat (50 kötet) ára fűzve 200, díszkötésben 250 korona, megrendelhető a kiadó czégnél (Bp. Andrásy-út 21.)

Krassó-Szörényvármegye néprajzi viszonyai a mohácsi vész előtti időkben. *Irta Turhányi Tihamér*. Lugos, 1901.

Ügyes forrástanulmány, mely oklevéltárak alapján bebizonyítja, hogy a mai Krassó-Szörény vármegyének lakossága a magyar történelem első századaiban magyar volt; ez a lakosság még abban az időben települt le, mikor a magyarság még az eredeti törzsek szerint élt, szóval az Árpádok korában; idegen pl. német, szláv, vagy olasz csak elvétele akadtt köztük. Oláhoknak ez időben semmi nyomuk sincs; csak Károly Róbert uralkodásának utolsó évében tűnnek fel az első oláh lakosok, de mint telepítők, kik lakosokat hoztak a megye lakatlan, vagy elhagyatott területeire. Mivel pedig a telepítések csak idegenből történhettek, következik, hogy az újonnan telepített oláhok idegen

bevándorlók. Az oláhok beözönlése különben a XIV. századtól fogva öltött nagyobb mérveket, a minék azután egyik eredménye a nyelvi átalakulás, s a magyarság csökkenése. Mindemellett a magyarság még a XVI. század elején is megtartotta elsőbbségét, az újonnan keletkezett, illetőleg a két-három új faluvá alakult régi községeknek magyar jelzőkkel való megkülönböztetése legalább ezt mutatja. A mohácsi veszedelem itt is határvonal, s a magyarság területi és számbeli megfogyatkozását jelenti.

Nagy Lajos király viszonya az aquiléjai pátriárkákhoz.
Történeti tanulmány. Irta *Pör Antal*. (Budapest. Szent-István-Társulat, 1900.) A tudós szerző jelen értekezésében hazánk történetének új és érdekes fejezetét tette közzé, mely tanuságot tesz a magyar nemzet nagyhatalmi eljárásáról a XIV. században. Bevezetésképen elmondja, hogy mennyi veszély és szívós küzdelem közt keletkezett az aquiléjai püspökségből pátriárkaság, a hatalmas német papi állam, mely később IV. Henrik császártól fölségi jogokat is kapott. Aquiléja 1218-ban lépett szorosabb viszonyba hazánkhoz, Bertold, meráni herceg révén, kit III. Honorius pápa helyezett át a kalocsai érseki székből Aquiléjába. Anynyira jó viszony volt Bertold pátriárka s a magyar királyi család között, hogy a pápa Bertold közbenjárását használta föl a végre, hogy II. Endre király a német rend lovagjainak a Barcaságot Erdélyben visszaadja. Később a magyar Anjouk és az aquiléjai pátriárkák közt a barátság és szövetség első sorban Velence tulkapásai ellen irányult, mely szövetség különösen Nagy Lajos király alatt lett aktualissá, midőn a horvátok megfélemezése után Velence ellen lépett fel támadólag, hogy Zárárt az ostrom alól fölmentse. A barátság különösen akkor vallotta meg magát, midőn Lajos király Johanna megfenyítésére Szicziába küldötte hadi népét; ez alkalommal Bertrand pátriárka nem gátolta, sőt elősegítette utjukat, a királyt pedig fényesen megvendégelte. Midőn pedig Nagy Lajos Dalmátország visszafoglalása céljából indított hadat Velence ellen, Bertrand utódja, Miklós pátriárka szintén a velencei köztársaság ellen foglalt állást s a magyar királyhoz csatlakozott. Viszonyosul Nagy Lajos is tett szolgálatot később Della Torre pátriárkának, midőn IV. Rudolf osztrák herceg birtokai kikerekítése végett a pátriárkátus területére vetette szeméit; hogy Lajos király ez ügyben még a szentszékkal is tárgyalt, kitűnik abból, hogy János jogtudor, mint a magyar király követe, ezen időben (1361) a pápai udvarban tartózkodik. S csakis Nagy Lajos közbenjárásának tulajdoníthatjuk, hogy az aquiléjai pátriárkátus törzsbirtokait nem saecularizálták. Még inkább kitűnt Nagy Lajos jóakarata Marquard pátriárkai iránt azon nagy háboruban, melyet Genova és Padova a magyar király szövetségében szárazon és tengeren Velence ellen folytatott. A szövetségbe Nagy Lajos befogadta az aquiléjai pátriárkát is és Carrara Ferenczet, Padova urát arra kötelezte, hogy a magyar király parancsára mindenkor

háborút indít az aquilėjai egyház ellenségei ellen. Nagy Lajos király halálával vége szakadt a befolyásnak, melyet a magyar királyok Aquilėjára gyakoroltak, de a régi idők visszhangja nehányszor azután is megszólt, különösen, ha segélyre volt szükség. Méltán sorakozhatik ez értekezés is Pór Antálnak Nagy Lajos magyar királyról írott eddigi munkáihoz.

A magyarországi káptalanok megalakulása és szent Chrodegang regulája. Irta *Békefi Remig dr.* (Budapest, Szent István-Társulat, 1901.) A magyarországi katolikus egyház ősi intézményeinek egyikét, a káptalant mutatja be a szerző jelen értekezésében. Előzőleg szent Chrodegang reguláját ismerteti, mivel hazánkban is a szerint szervezkedtek a káptalanok. A kanonokok kezdetben a szerzetesek módjára egy házban laktak, közösen zsolozmáztak és aludtak s csak a káptalani birtokok megalakulásakor váltak szét; azonban még mindig megkivánták tőlük, hogy helyben lakjanak s hogy közösen végezzék a napi zsolozmákat. Az egyes káptalani állásokkal járó jogokból és kötelességekből forrásaink kevés adatot őriztek meg s csak jóformán a XIV. századból vannak kimerítő kúttörtek a káptalani szervezetről, melyek nyomán szerzőnk is rajzolja a káptalan szerzetét; így ismertet meg bennünket a prépost, olvasókanonok (lector), éneklőkanonok (cantor), őrkanonok (custos) s az esperesek (archidiaconi) joghatóságával, az egyszerű kanonokok: a dékán, praebendarius és karbeli papok kötelességeivel.

A régi Buda és Pest művészete a középkorban (Műtörténelmi és topografiai tanulmány) Irta *Divald Kornél.* (Budapest, Szent István-Társulat, 1901.) Divald műtörténelmi tanulmányaival egymásután gyarapítja irodalmunkat. A „Művészettörténeti Korrajzok“ két kötetét és a „Felsőmagyarországi reneszánsz építészet“ című könyvét kedvezően fogadta a kritika s élvezettel olvassák a műtörténet kedvelői. Most megjelent könyvében a régi Buda és Pest szinte nyom nélkül elenyészett középkori művészetét világítja meg a szerző, melyből következtethetünk arra is, hogy a török uralom alatt sinylődő többi városok művészeti emlékei milyen pusztuláson estek keresztül. Részletesen foglalkozik a régi Buda topografiájával, a tatárjárás előtt és után, mely a művészi élet tekintetében a Margitszigettel egyetemben Zsigmond király koráig jóval fontosabb szerepet tölt be, mint a IV. Bélától mai helyén egészen újonnan alapított Budavára és a lassan épülő Pest. A régi Budának templomairól a régi krónikások nem egyszer emlékeznek meg valóságos elragadtatással, melyek után közel negyven monumentalis épületről szerzőnk tudomást Divald művéből. Róbert Károly özvegyének, Erzsébet királyné bőkezűségéből alapítottak Ó-Buda legpompásabb épületei; az ó-budai székesegyház pedig oly fényvel alakította át, a minőben a budaiak épületeiken addig még nem gyönyörködtek. Részletesen foglalkozik a szerző Budavára és külvárosai-

nak egyházi építészetével Zsigmond király koráig. Megemlékezik a budavári Mária-Magdolna templomról, melyről legtöbb adat azon évszázados pör okírataiban maradt reánk, melyet plébánosai a budavári Nagyboldogasszony templom plébánosai ellen folytattak; kimutatja, hogy Nagyboldogasszony temploma már a XIII. században csarnoktemplom volt és nem a XIV. században alakították át olyanná. Divald Kornél szorgalmasan összegyűjtötte az adatokat is, melyek e templomokra és felszereléseikre vonatkoznak. Érdeklünk várjuk másik monographiáját, melyben Zsigmond király és Hunyadi Mátyás építkezéseit fogja ismertetni, a midőn a mohácsi vész előtti Buda művészi képéről teljesebb fogalmat alkothatunk magunknak.

H. I.

Erdélyi Múzeum-Egylet.

Az E. M. E. bölcselet-, nyelv- és történettudományi szakosztálya érdekes felolvasó ülést tartott febr. 9-én d. e. a városháza dísztermében, nagyszámú hallgató közönség előtt. Szamosi János megnyitó szavai után *Moldován* Gergely egyet. tanár olvasott fel „A román katona lelki világáról“, szellemesen, tanulságosan. A felolvasást a hallgatóság nagy élvezettel fogadta s lelkesen megtapsolta. A második felolvasó dr. Kiss Ernő unit. főgymn. tanár volt, a ki „Vörösmarty, Deák és Wesselényi levelezése“ keretében szépen jellemezte a három szellem-óriás egymáshoz való barátságát. Múltán megérdemlett eljenzést kapott. — A harmadik felolvasást, illetőleg szabad előadást Szádeczky Lajos tartotta „A régi erdélyiek életmódjáról“, báró Apor Péter nem rég felfedezett versei alapján, melyeket a nagynevű történetíró 1739 ben írt. Apor emez igen érdekes versei a titulusokról, a vendégségről, a fejedelem lakomáiról, a régi tánczokról, utazásokról, ruházatról, lakodalmakról, temetésről s a híres 1702-iki gyalui lakodalomról szólnak, melyeket Apor egyéb verses történeti munkáival s levelezéseivel két kötetben az Akadémia fog kiadni Szádeczky szerkesztésében. A ki azokat nem rég a br. Apor-család altorjai levéltárában fedezte fel. A bemutatott korjellemző szép részleteket a közönség nagy érdeklődéssel hallgatta. Új tagokul felvételtek: ifj. Bartók György, Szász Ferencz és Roska Márton tanárjelöltek *Kolozsvárt* (aj. a titkár).